

Exam.Code:1102
Sub. Code: 8036

1128
Bachelor of Education (General)
Second Semester
Paper – F-2.1: Sociological Basis of Education
(Same for USOL Candidates of Second Semester)
(In all mediums)

Time allowed: 3 Hours

Max. Marks: 40

NOTE: Attempt five questions in all, including Question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Unit I-IV.

x-x-x

UNIT – I

- I. "All the educational questions are ultimately the questions of sociology." In light of this statement discuss the impact of educational sociology on education. (8)
- II. Discuss in detail the role of family in the socialization of a child. (8)

UNIT – II

- III. Discuss in detail the nature and aspirations of Indian society. (8)
- IV. What is National Development? Discuss the various Indicators of National Development. (2,6)

UNIT – III

- V. What are the components of culture? Discuss the relation between culture and education. (4,4)
- VI. Discuss the role of Education in the process of Social Change. (8)

UNIT – IV

- VII. What do you mean by Democracy? How is democracy related to education? (2,6)
- VIII. What do you mean by national integration? How can Education inculcate nationalism in students? (2,6)

UNIT – V

- IX. Attempt the following:-
- a) Types of social mobility.
- b) International understanding
- c) Cultural lag
- d) Scope of national development. (4x2)

x-x-x

(Hindi and Punjabi versions enclosed)

P.T.O.

उत्तर-1

2 "सभी शिक्षात्मक प्रश्न अन्ततः समाजशास्त्र के प्रश्न होते हैं।" इस कथन के प्रकार में, शिक्षात्मक समाज विज्ञान के शिक्षण पर पड़ने वाले प्रभाव की व्याख्या कीजिए। (8)

3 बच्चे के सामाजिकरण में परिवार की भूमिका का विस्तृत वर्णन कीजिए। (8)

उत्तर-2

4 भारतीय समाज की आकांक्षाओं और प्रकृति को निस्तूल चर्चा कीजिए। (4/4)

5 राष्ट्रीय विकास क्या है? इसके निम्नलिखित सूचकांकों का वर्णन कीजिए। (3/6)

उत्तर-3

6 संस्कृति के अर्थ व रूप हैं? संस्कृति और शिक्षा के सम्बन्धों की चर्चा कीजिए। (4/4)

7 सामाजिक परिवर्तन की प्रक्रिया में शिक्षा की भूमिका की व्याख्या कीजिए। (8)

उत्तर-4

8 लोकतन्त्र से आप क्या समझते हैं? लोकतन्त्र का शिक्षा के साथ कैसे सम्बन्ध है? व्याख्या कीजिए। (4/4)

9 राष्ट्रीय एकता से आप क्या समझते हैं? विद्यार्थियों में शिक्षा किस प्रकार राष्ट्रीय एकता की भावना पैदा कर सकती है? (4/6)

उत्तर-5

10 सभी प्रश्नों के उत्तर दीजिए:-

- a) सामाजिक गतिशीलता के प्रकार।
- b) अन्तरराष्ट्रीय सम्मेलन (साच)
- c) सांस्कृतिक पश्यता (पिइडाव)
- d) राष्ट्रीय विकास का क्षेत्र।

(2/4) = 8

ਵਿਵਾਈ - 5

I ਮਾਗੇ ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਸਹਾਇ ਲੀਤਹਿਰ ਸਮਾਜ ਸਾਮੁਤਰ ਦੇ
ਸਹਾਇ ਬਰ ਲਾਂਏ ਜਾ ਸਿਮ ਰਕਕ ਦੇ ਚਾਨਕੇ ਵਿਚ
ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਸਮਾਜ ਵਿਕਾਸ ਦੇ, ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਯੋਗ
ਵਾਕੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਵਿਕਾਸਿਕਾ ਹੈ। (10)

II ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜੀਕਰਣ ਵਿਚ ਯਗਿਹਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਹਿਕਤਾ
ਲਾਕ ਵੇਰਵਾ ਵਿਚਿ। (10)

ਵਿਵਾਈ - 6

III ਰਚਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਾਮਾਵਾਂ ਨਤੇ ਯੁਗਿਤੀ ਦੀ ਵਿਕਾਸ
ਲਾਕ ਖਰਕਾ ਵੇਰ। (10)

IV ਗਮੁਟੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਤੇਰੇ ਵਿਸੇ ਵੱਧਵੱਧ ਸੁਭਵਾਂਕਾ ਚਾ ਵੇਰਵਾ ਵਿਚਿ।
(2/10)

ਵਿਵਾਈ - 7

V ਸੀਮਿਤੀ ਦੇ ਨਾਵਕਣ ਨੀ ਚਾ ਸੀਮਿਤੀ ਨੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ
ਸੰਕਯੋ ਦੀ ਵਿਕਾਸਿਕਾ ਹੈ। (10)

VI ਸਮਾਜਿਕ ਯਗਿਹਰਕ ਦੀ ਵਿਕੀ ਵਿਚ, ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ
ਦੀ ਵਿਕਾਸਿਕਾ ਹੈ। (10)

ਵਿਵਾਈ - 8

VII ਖੇਰਤੀਤ ਤੇ ਤਸੀ ਨੀ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਖੇਰਤੀਤ ਚਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ
ਲਾਕ ਨੀ ਸੰਕਯੋ ਤੇ ਵਿਕਾਸਿਕਾ ਹੈ। (10)

VIII ਗਮੁਟੀ ਖੇਰਤੀ ਤੇ ਤਸੀ ਨੀ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਵਿਕਾਸਿਕੀ ਨੀ ਵਿਚ
ਗਮੁਟੀ ਖੇਰਤੀ ਦੀ ਭਾਵਕਾ ਵਿਠੇ ਸੰਕਯੋ ਚਾ ਸਮਝਦੇ ਤੇ।
(10)

ਵਿਵਾਈ - 9

IX ਸਾਗੇ ਸਹਾਯੋ ਦੇ ਉੱਠੇ ਵਿਕਾਸ:-

- a) ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸੰਕਰਣ ਦੇ ਯੁਗ।
- b) ਨੀਤੀਗਮੁਟੀ ਸਮਝ।
- c) ਸੀਮਿਤੀ ਦੇ ਸੁਭਵਾਂਕਾ।
- d) ਗਮੁਟੀ ਵਿਕਾਸ ਚਾ ਖੇਰ।

Printed Pages : 4

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

8	0	3	6
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	0	2
---	---	---	---

B.Ed. (Gen.) 2nd Semester
1059

SOCIOLOGICAL BASIS OF EDUCATION (In all Mediums)
(Same for USOL Candidates of 2nd Semester)

Paper : F-2.1

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 40

Note :— Attempt five questions in all, including question No. IX (Unit-V) which is compulsory and selecting one question each from Units I-IV.

UNIT—I

I. What do you mean by Sociology of Education and Educational Sociology ? How Education is related to Sociology ? 8

OR

II. Discuss in detail the role of a school as a process of socialisation of a child. 8

UNIT—II

III. What is the concept of National Development ? How does Education help in accelerating the process of national development ? 8

OR

IV. What is the nature of Indian Society ? How does it determine the aims of education for its citizen ? 8

UNIT—III

- V. What do you mean by "Cultural lag" ? How does the culture of a society influence the educational practices emerging out in it ? 8

OR

- VI. What is Social Change ? Discuss in detail the factors responsible for changing scenario of the society. 8

UNIT—IV

- VII. What do you mean by national and emotional integration ? What is the role of education in strengthening the national and emotional integration within the country ? 8

OR

- VIII. How does education help in achieving global peace ? 8

UNIT—V

- IX. Write short notes on the following :

- (i) Social mobility
- (ii) Concept of Education in National Development
- (iii) Concept of social change
- (iv) International understanding. 4×2=8

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- प्रश्न संख्या IX (यूनिट-V) जो कि अनिवार्य है तथा यूनिट I-IV में प्रत्येक में से एक प्रश्न का चयन करते हुए, कुल पांच प्रश्न करें।

यूनिट-I

- I. शिक्षा का समाजशास्त्र और शैक्षिक समाजशास्त्र से आपका क्या अभिप्राय है ? शिक्षा समाजशास्त्र से कैसे संबंधित है ? 8

अथवा

- II. एक बच्चे के समाजीकरण की प्रक्रिया के रूप में एक स्कूल की भूमिका पर विस्तार से चर्चा करें। 8

यूनिट-II

- III. राष्ट्रीय विकास की अवधारणा क्या है ? राष्ट्रीय विकास की प्रक्रिया को गतिवर्धक बनाने में शिक्षा कैसे सहायता करती है ? 8

अथवा

- IV. भारतीय समाज की प्रकृति क्या है ? यह अपने नागरिक के लिए शिक्षा के लक्ष्यों को कैसे निर्धारित करता है ? 8

यूनिट-III

- V. "सांस्कृतिक अन्तराल" से आपका क्या तात्पर्य है ? इसमें उभर रही शैक्षिक प्रथाएं कैसे समाज की संस्कृति को प्रभावित करती हैं ? 8

अथवा

- VI. सामाजिक परिवर्तन क्या है ? समाज के बदलते परिदृश्य के लिए जिम्मेदार कारकों पर विस्तार से चर्चा करें। 8

यूनिट-IV

- VII. राष्ट्रीय और भावनात्मक एकीकरण से आपका क्या अभिप्राय है ? देश के भीतर राष्ट्रीय और भावनात्मक एकीकरण को मजबूत करने में शिक्षा की क्या भूमिका है ? 8

अथवा

- VIII. वैश्विक शांति प्राप्त करने में शिक्षा कैसे मदद करती है ? 8

यूनिट-V

- IX. निम्नलिखित पर संक्षिप्त नोट लिखें :

- (i) सामाजिक गतिशीलता
- (ii) राष्ट्रीय विकास में शिक्षा की अवधारणा
- (iii) सामाजिक परिवर्तन की अवधारणा
- (iv) अंतर्राष्ट्रीय समझ।

4×2=8

(पंजाबी अनुवाद)

ट :- ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ IX (ਯੂਨਿਟ-V) ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ I-IV ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਕੁਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-I

- I. ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਸਮਾਜਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸਮਾਜਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਸਿੱਖਿਆ ਸਮਾਜਸ਼ਾਸਤਰ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ? 8

ਜਾਂ

- II. ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਾਜੀਕਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-II

- III. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕੀ ਹੈ ? ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਗਤੀਵਰਧਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ? 8

ਜਾਂ

- IV. ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਲਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ? 8

ਯੂਨਿਟ-III

- V. “ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅੰਤਰਾਲ” ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਭਰ ਰਹੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ? 8

ਜਾਂ

- VI. ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀ ਹੈ ? ਸਮਾਜ ਦੇ ਬਦਲਦੇ ਪਰਿਦ੍ਰਿਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਕਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 8

ਯੂਨਿਟ-IV

- VII. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਏਕੀਕਰਨ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ? ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਏਕੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ? 8

ਜਾਂ

- VIII. ਗਲੋਬਲ ਸਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ? 8

ਯੂਨਿਟ-V

- IX. ਨਿਮਨਲਿਖਿਤ ਤੇ ਸੰਖਿਪਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

- (i) ਸਮਾਜਿਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ
- (ii) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਨਾ
- (iii) ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ ਧਾਰਨਾ
- (iv) ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਮਝ।

4×2=8